

Koti – tekemistä vai olemista varten?

Kristiina Aalto ja Johanna Varjonen

Asumisen käytännöt ja moninaiset toiminnot ovat olleet asuntopuunnittelun lähtökohdana ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Asunto ei ole koti ilman tekemistä: kodiksi muuttuminen tapahtuu tekemisen ja toistamisen kautta. Artikkelissamme käsittelemme sitä, millaista tekemistä ja olemista kotona esiintyy ja miten ne painottuvat eri elinvaiheissa, sekä sitä, miten paljon kotona ylipäättään ollaan. Tarkastelussamme tukeudumme ajankäyttötutkimuksen aineistoihin.

”Kymmenen vuoden kuluttua suomalaiset asuvat älykkäissä kodeissa, joissa tietotekniikka on sulautunut osaksi esineitä ja ympäristöä. Esimerkiksi lelut, hammasharjat, huonekalut, tekstiilit ja kodin pinnat sisältävät ympäristöä mittaavia antureita, joita ohjataan tietokoneella. Automaatio vastaa osin myös ruoka- ja vaatehuollosta sekä siivouksesta ja muista arkisista askareista.” Näin ennakoi Tampereen teknillisen yliopiston professorin Jukka Vanhala (Kuluttajakatsaus 1/ 2008). Kuluttajakatsauksen päätoimittaja oli nostanut sitaatin tammikuun koosteen alkuun, ilmeisesti totuttaakseen kuluttajia ajatukseen. Vastaavilla artikkeleilla ja tulevaisuuskirjoilla kuluttajia valmistellaan älykötien tuloon (esim. Florida 2002, Pantzar 2000). Kun Florida hehkuttaa älykodin arjen perusrutiineista vapaata laatuaikaa, Pantzar varoittaa liiasta innosta, koska hänen mukaansa tarpeet hahmottuvat vasta kuluttajien käyttökokemusten perusteella ja ne saattavat olla erilaisia kuin

teknologian kehittäjät itse uskovat. Toistaiseksi automaattioratkaisut ovat tukeneet lähinnä viihdettä (esim. kotiteatterit) ja mukavuutta (esim. lämpötilan säätöautomaattiikka), ei niinkään arkisten askareiden helpottamista.

Hodginsonin (2007) käsitys tulevaisuuden laatuajasta poikkeaa täysin edellisistä. Hän näkee markkinat, muodit ja työelämän oravanpyörän ahdistavina, hylättävinä pakkopaitoina. Vapautta, luovuutta ja hauskuutta elämään saadaan tuottamalla elämän välttämättömyydet mahdollisimman paljon omin käsin. Puutarhan hoidon ja vihannesten kasvattamisen hän kokee omassa elämässään terapeuttisena toimintana. Tärkeintä on lopettaa turha tärkeily ja avata kodin ovet sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Edellä esitetyissä skenaarioissa esitetään koti toisaalta olemisen paikkana, toisaalta tekemisen paikkana. Tässä artikkelissa tutkimme, kumpi on todellisuutta tämän päivän suomalaisissa kodeissa. Selvitämme artikkelissamme, millais-

ta tekemistä ja olemista kotona esiintyy ja miten ne painottuvat eri elinvaiheissa, sekä sitä, miten paljon kotona ylipäättään ollaan. Tarkastelussamme tukeudumme ajankäyttötutkimuksen aineistoihin.

Ruotsalaiset aikamaantieteilijät Kaisa Ellegård ja Bertil Vilhelmson (2004) väittävät, että mobiilin elämän manifestaatiosta huolimatta koti edelleen muodostaa ihmisten arkielämän paikallisen keskuksen, josta käsin organisoidaan muuta toimintaa (ks. myös Rajas tässä kirjassa). Uusi tietotekniikka tosin mahdollistaa entistä paremmin kanssakäynnin ulkomaailman kanssa kotoa käsin. Asumisen käytännöt ja moninaiset toiminnot ovat olleet asuntopuunnittelun lähtökohdista ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Asunnon kodiksi tekeminen ja tilan haltuunotto tapahtuu tekemisen ja toistamisen kautta (Saarikangas 1998, Korvela 2003).

Ajankäyttöaineiston avulla saamme selville, miten yleisiä käytännöt ovat, esimerkiksi, miten suuri osa meistä tekee puutarhatöitä tai miten suuri osa katselee televisiota, ja senkin, miten paljon keskimäärin aikaa niihin käytetään. Mutta aineistollamme on myös rajoituksia. Me emme saa tietoa siitä, *miksi* ihmiset käyttävät aikaansa siten kuin käyttävät. Yleisyys- ja ajankäyttöluvut ovat keskiarvoja, jotka aina antavat laimeamman kuvan käytännöistä kun ääripäät ovat tasoittuneet. Keskiarvotietojen merkitys on kuitenkin siinä, että ne kuvaavat käytäntöjen

yleisyyttä koko väestössä ja siten niiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Olemme rajanneet ajankäytön tarkastelun vain niihin toimintoihin, joita tehdään kodeissa. Tämä voi tarkoittaa omaa vakituista kotia – asuntoa, mökkiä, luukkua, kämppeä – tai kesämökkiä tai muuta kakkoasuntoa. Tarkastelemme myös toisten kodeissa vietettyä aikaa, mikä osaltaan kuvaa sosiaalista kanssakäymistä, vierailuja ynnä muuta vastaavaa. Sosiaalista kanssakäymistä tapahtuu lisäksi julkisissa tiloissa, mutta tässä tuodaan esille sen esiintyminen yksityisillä areenoilla eli kodeissa.

Käyttämämme aineisto kuvaa 20–74-vuotiaitten ajankäyttöä. Tiedot ovat peräisin HETUS2000 datapankista, joka sisältää 15 maan ajankäyttötiedot. Aineistot ovat vertailukelpoisia luokituksiltaan, keruutavaltaan ja edustavuudeltaan. Kaikki aineistot kattavat koko vuoden ajankäytön.¹ Syventääksemme kuvailevaa analyysiamme olemme tarkastelleet ihmisten toimia kodeissa eri elinvaiheissa ja erikseen miehillä ja naisilla. Lisäksi olemme ottaneet yleisluonteiseen tarkasteluun Suomen lisäksi kolme muuta maata. Näin saamme käsitystä siitä, miten pysyviä tai yleisiä käytännöt ovat eri puolilla Eurooppaa.

Valitsimme kansainväliseen vertailuun Suomen (FI) lisäksi kolme maata, Ruotsin (SE), Italian (IT) ja Puolan (PL). Ruotsi edustaa samanlaista kulttuuritaustaa ja talouden kehitysvaihetta kuin Suomi, Italia lämpimän ilmaston

¹ Ajankäyttöaineistot on koottu päiväkirjamenetelmällä, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimukseen osallistuva henkilö itse kirjoittaa päiväkirjaan kymmenen minuutin välein, mitä on ollut tekemässä. Ilmoitetut toiminnot koodataan yhteisesti sovitun luokituksen mukaan toimintoluokkiin. Tutkimukset on tehty vuosittain vaihteen molemmin puolin, joten keruuvuosi vaihtelee jonkin verran eri maissa. Datapankkia ylläpitää Ruotsin tilastovirasto ja se on muodostettu Eurostatin tuella ja koordinoimana. (Niemi ja Pääkkönen 2007).

välimerellistä kulttuuria ja Puola keskieuropalaista, voimakkaasti kehittyvää, mutta vielä köyhää maata. Näissä maissa asumisen merkitys kotitalouksien kulutuksessa on hyvin erilainen. Suomi edustaa korkeiden asumiskustannusten, Italia alhaisten ja Puola nousevien asumiskustannusten maita. Suomessa kustannukset ovat nousseet jatkuvasti energian hinnan nousun mukana, Italiassa nousua ei juurikaan reaalisesti ole ollut, ja Puolassa asumiskustannusten selvä nousu on alkanut vuoden 2000 jälkeen.

Aluksi tutkimme, miten paljon aikaa kodeissa tai kesämökeillä vietetään suhteessa kaikkeen vuorokauteen sisältyvään aikaan sekä miten sen osuus vaihtelee eri ikäisillä ja eri perhevaiheissa elävillä. Tämä kuvaa kodin merkitystä ihmisten arjen kokonaisuudessa. Seuraavaksi tarkastelemme mitä kodeissa tehdään, miten paljon aikaa eri toimintoihin käytetään ja miten suuri osuus väestöstä osallistuu kyseisiin toimintoihin. Lopuksi tutkimme vielä, miten kiireettömäksi koettu päivä eroaa kiireisestä.

Kotona vietetyn ajan osuus kaikesta ajankäytöstä

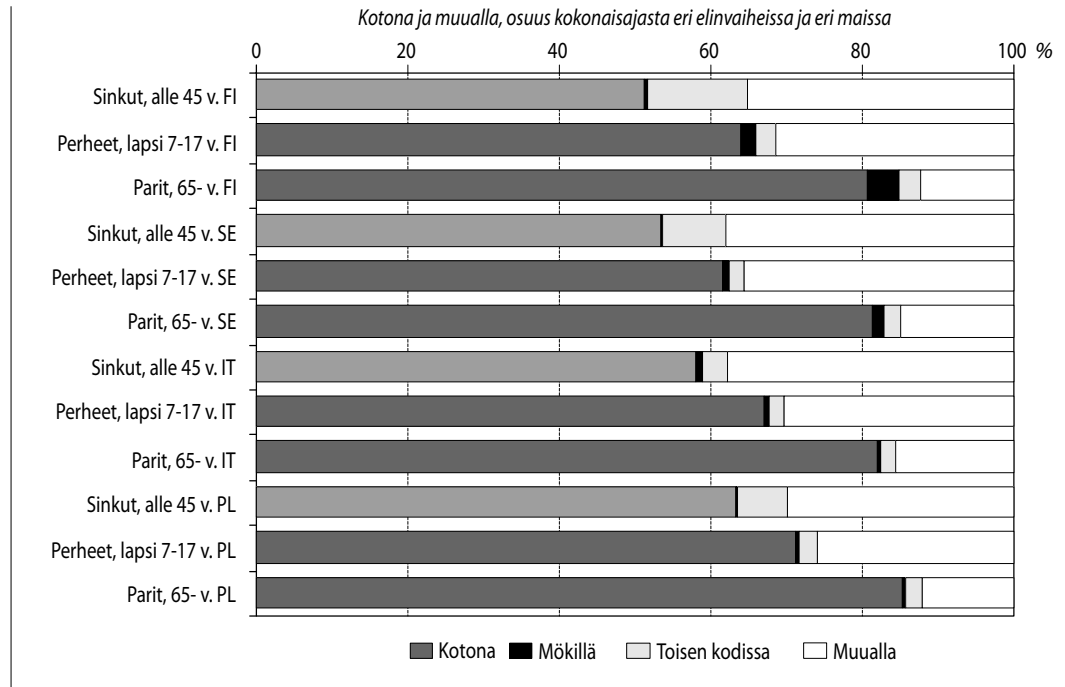
Kodissa vietetyn ajan osuus kokonaisajasta osoittaa, että koti, asunto, on edelleen erittäin merkittävä paikka ei vain meillä kylmässä ilmastossa asuvilla vaan myös muualla. Kaikissa neljässä maassa omassa kodissa vietetään yli puolet kaikesta ajasta. Erojakin löytyy. Suomessa ja Ruotsissa kotonaolon osuus on runsas 60 %, Italiassa noin 70 % ja Puolassa vielä enemmän, lähes 80 %. Ero on suurin naisilla, mutta Puolassa myös miehet viettävät muita maita

enemmän aikaa kotonaan kuin muissa maissa. Italiassa taas ero naisten ja miesten välillä on suurin. Tulos herättää kysymyksen, vähentyykö kotikeskeisyys elintason nousun myötä?

Suomi erottuu muista maista mökkeilykulttuurillaan (kuva 1). Vaikka meillä vietetään mökillä tai muussa kakkosasunnossa enemmän aikaa kuin muissa maissa, sen osuus on hyvin pieni, vain pari prosenttia kaikesta ajankäytöstä. Toinen kiinnostava piirre suomalaisessa kulttuurissa on se, että toisten kodeissa vietetään suhteellisesti enemmän aikaa, verrattuna esimerkiksi Italiaan. Siellä ehkä ravintolat ja piazzat ovat sosiaalisen kanssakäymisen paikkoina yleisempiä kuin meillä. Toinen mahdollinen selitys on, että suomalaiset eivät ole tarkkoja kotinsa yksityisyydestä ja avaavat sen vieraille helpommin.

Ikä ja perhevaihe näyttävät vaikuttavan kotona vietetyn ajan määrään, kuten kuva 1 osoittaa. Suunta on sama kaikissa tarkastelluissa maissa, vaikka seuraavat yksityiskohtaiset luvut koskevat Suomea. Eniten kotona pysyvät eläkeikäiset, asuivatpa yksin tai kumppanin kanssa (yli 19 tuntia/vrk). Nuoret viettävät keskimäärin vähemmän aikaa kotona ja heistä yksinasuvat nuoret kaikkein vähiten (12 tuntia/vrk). He ovat kotona päivittäin jopa pari tuntia vähemmän kuin samanikäiset lapsettomat parit, mutta keski-ikästä lähtien tilanne tasoittuu ja yksinasuvat ja parit ovat kotona yhtä paljon. Lapsiperheiden isien kotonaoloaikaan ei lasten iällä näytä olevan vaikutusta toisin kuin äitien. Isät ovat kotona runsaat 14 tuntia päivässä. Kouluikäisten äidit puolestaan ovat kotona noin 16 tuntia ja pikkulapsiperheiden äidit vielä pidempään.

Kuva 1. Kodeissa vietetyn ajan osuus maittain ja perhe-tyypeittäin.

Toisen henkilön kodissa aikaa viettävät eniten nuoret. Maiden välillä on tässä suhteessa eroja (kuva 1). Suomalaiset vierailevat eniten (yli 2 tuntia päivässä). Italiassa puolestaan toisten kodeissa oleskellaan hyvin vähän, ja kaikkein vähiten vanhempiensa kanssa asuvat nuoret. On muistettava että näissä vertailukelpoiseksi tehdyissä aineistossa ei ole mukana alle 20-vuotiaita, joten koululaisten toistensa luona vierailuista ei ole kyse. Suomalaisen lukuja kasvattaa ehkä oleskelu tyttö- tai poikaystävänsä luona pitkiäkin aikoja. Katoliset maat saattavat olla tässä suhteessa tavoiltaan erilaisia.

Suosituimmat toiminnot kotona

Seuraavassa toimintoja tarkastellaan Dagvin Åsin (1978) paljon käytetyn ryhmittelyn mukaisesti. Hän jakaa ajan ”necessary”, ”contracted”, ”committed”, ja ”free” -aikaan (ks. kuva 2). Välttämätöntä on fysiologisiin tarpeisiin eli nukkumiseen, syömiseen ja henkilökohtaiseen hygieniaan liittyvä ajankäyttö. Sopimuksiin perustuvaa on palkkatyöhön tai opiskeluun liittyvä aika, kotityöt puolestaan ovat toimintoja, joihin on sitouduttu, esimerkiksi perhettä perustettaessa, ja loppu on vapaata aikaa, jonka voi käyttää täysin haluamallaan tavalla.

Suosituimmat toiminnot voidaan määrittää kahdella tavalla: sen perusteella, miten moni osallistuu mihinkin toimintoon keskimääräisenä päivänä tai sen perusteella, miten paljon aikaa keskimäärin mihinkin toimintoon käytetään. Seuraavassa esitetyt luvut koskevat Suomea. Toimintoihin osallistumisen yleisyys vaihtelee hiukan miehillä ja naisilla. Nukkuminen, syöminen ja hygieniasta huolehtiminen ovat lähes kaikkien päiväohjelmassa. (Matkoilla olosta tai muusta kotoa poisolosta johtuen osuudet eivät yllä sataan prosenttiin.) TV:n tai videon katseluakin on kahdeksalla kymmenestä ja lueskelua noin kuudella kymmenestä. Muissa toiminnoissa miesten ja naisten välillä on eroja. Miehistä yli puolet valmistaa ruokaa (54 %) kaikkina päivinä. Asunnon huoltotoimet työllistävät lähes joka toista (41 %) miestä, joka neljännellä käy vieraita tai seurustelee perheensä kanssa, asuntoa siivoaa joka viides ja lähes joka viides tiskaa. Naisista kahdeksan kymmenestä valmistaa ruokaa ja yli puolet siivoaa, huoltaa muuten asuntoa ja tiskaa astioita. Pyykkiä pesee neljä naista kymmenestä, ja lapsia hoitaa joka viides kotosalla ollessaan. Naisilla on myös miehiä useammin (joka toisella) vieraita tai ovat perheen kanssa vuorovaikutuksessa. Lepäily sisältyy niin joka kolmannen naisen kuin miehenkin päivään.

Jos suosituimpien toimintojen tarkastelu perustuu keskimäärin tehtäviin käytettyyn aikaan, kuva ei paljon muutu (kuva 3). Lähes puolet ajasta käytetään nukkumiseen ja lepäilyyn, josta jälkimmäisen osuus on alle neljä prosenttia. Televisio, radio ja musiikki saavat noin 14 prosenttia ja kotitaloustyöt noin kymmenen prosenttia ajasta. Miesten ja naisten erot näkyvät erityisesti

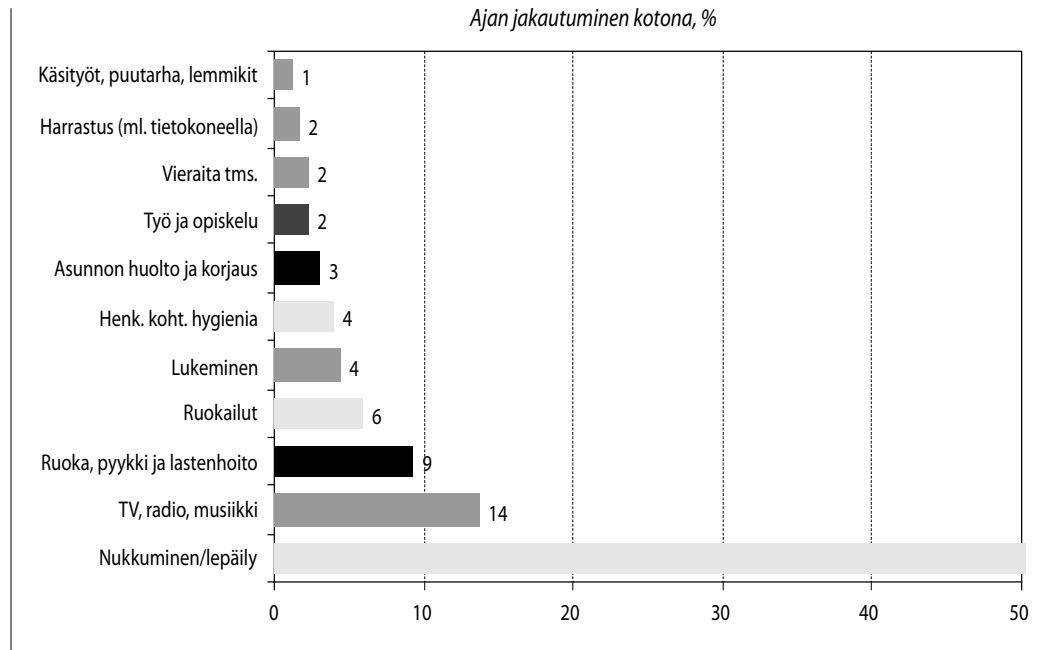
VÄLTÄMÄTÖN AJANKÄYTTÖ	SOPIMUSPERUSTAINEN/ SIDOTTU AJANKÄYTTÖ	VAPAA-AIKA
NUKKUMINEN, LEPÄILY	RUOKA, PYYKKI, SIIVOUS, LASTENHOITO, YM.	TV, RADIO JA MUSIIKKI
HENKILÖKOHTAINEN HYGIENIA	KODIN HOITO JA HUOLTO, REMONTIT, PIHA- ja PUUTARHATYÖT	HARRASTUKSET (LUKEMINEN, LIIKUNTA, TIETOKONEPELIT YM.)
RUOKAILU	TYÖ / ETÄTYÖ OPIKSELU	SOSIAALINEN KANSSAKÄYMINEN, VIERAITA

Kuva 2. Toiminnot kotona ajankäytön sitoutuneisuuden mukaan. (vrt. Ås 1978)

kotitaloustöissä, joiden osuus naisten ajasta on 13, mutta miesten ajasta vain neljä prosenttia. Kotitaloustöiden enemmisyys vähentää naisilla mm. TV:n ja radion seuraamista tai musiikin kuuntelua miehiin verrattuna. Asunnon huoltoon liittyvät tehtävät, jotka ovat niin sanottuja miesten töitä, vievät miesten ajasta neljä ja naisten ajasta kaksi prosenttia. Olemisen osuus kotona vietetystä ajasta on keskimäärin enemmän kuin kaksi kolmannesta, jos lukeminenkin katsotaan (ainakin paikallaan) olemiseksi.

Edellä esitetyistä tuloksista on huomattava, että ne kuvaavat vain niin sanottua päätoimista ajankäyttöä. Useinhan ihmiset tekevät kahta tai useampaa asiaa yhtä aikaa, esimerkiksi syövät aamupalaa ja samanaikaisesti lukevat lehteä. Tutkimukseen osallistuvat henkilöt itse määrittävät, mikä meneillään olevista toiminnoista on päätoiminto. Edellisessä esimerkissä on to-

Kuva 3.
Tavanomaisimmat
kotona esiintyvät
toiminnot, % kotona
vietetystä ajasta.

dennäköistä, että aamupalan syönti on ilmoitettu päätoiminnoiksi ja lehden luku sivutoiminnoiksi.

Åsin (1978) ryhmittelyä noudattaen välttämätön aika vie suomalaisten kotona oloajasta yli puolet (60 %), vapaata aikaa on runsas viidennes ja kotitöihin sitoutuu yhteensä noin seitsemäs osa (14 %). Palkkatyöhön tai opiskeluun käytettiin kotonaoloajasta vain pari prosenttia. Ajankäytön rakenteessa eroa on niin elinvaiheittain kuin sukupuolen mukaan. Esimerkiksi pikkulasten vanhemmilla vapaa-aikaa on selvästi muita vähemmän (16 %) ja kotitöihin käytetään muita enemmän aikaa (22 %). Yksinasuvilla nuorilla kotitöihin kuluu aikaa alle kymmenen prosenttia ja muita suurempi osa kotiajasta kuluu nukkumiseen ja

muihin välttämättömiin toimintoihin. Valveilla ollessa oleiluun (lepäily, television katselu, radion ja musiikin ja kuuntelu sekä lukeminen) kuluu noin 40 % ajasta.

Eri elinvaiheiden suosituimmat toiminnot

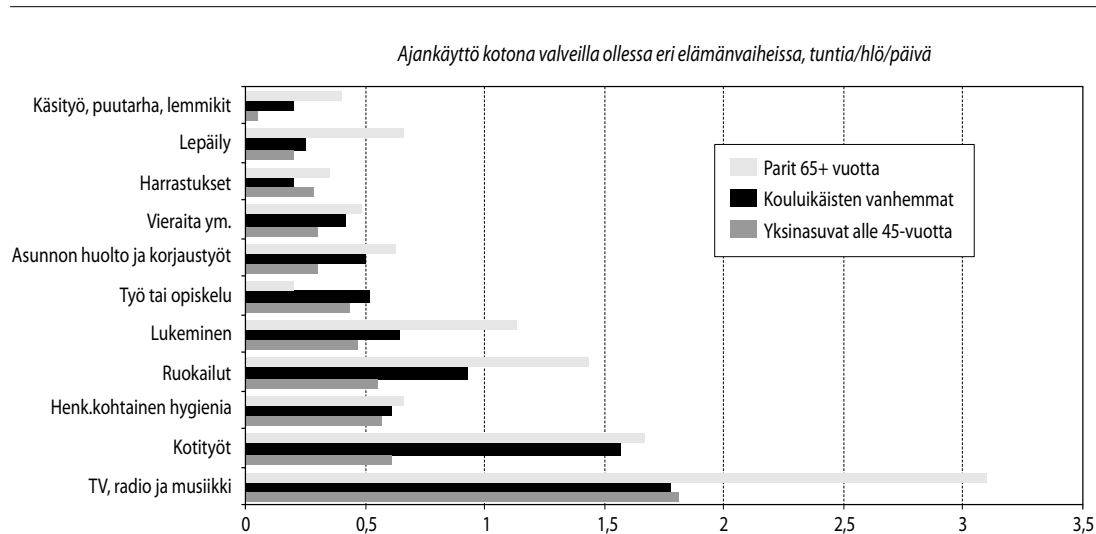
Tunnetusti eri elämänvaiheessa kodin merkitys on hyvin erilainen. Erityisesti nuoret viettävät aikaa muualla kuin kotona ja ikääntyviä varoitetaan ”juuttumasta keintuoliin”. Seuraavassa tarkastellaan jälleen kolmen elinvaiheen: alle 45-vuotiaiden yksinasuvien, kouluikäisten lasten vanhempien ja eläkeikäisten parien ajankäyttöä kotona. Yksinasuvat edustavat vaihetta,

jossa on vähän perhesitoumuksia, mutta työelämä ja urankehitys on todennäköisesti tärkeää. Kouluikäisten vanhemmat elävät kiireen keskellä tasapainotellessaan työn ja perheen vaatimusten välillä. Eläkkeellä olevat pariskunnat puolestaan ovat vapaita palkkatyöstä ja perheen vaatimuksiakin on jakamassa kaksi henkeä. Nämä edustavat suurinta vapautta nauttivaa perhevaihetta, tosin terveydelliset ehdot voivat rajoittaa ajankäyttöä.

Eläkeikäiset, joka on varsin suuri ja heterogeeninenkin ryhmä, viettävät keskimäärin paljon enemmän aikaa kodissaan kuin muut (yli 19 tuntia/vrk). Aikaa kuluu muita enemmän erityisesti nukkumiseen. Valveilla ollessa he käyttävät aikaa tv:n ja radion seuraamiseen sekä lepäilyyn selvästi enemmän kuin muut. Ruokailuun käytetään enemmän aikaa ja myös puuhaillaan, korjataan ja huolletaan asuntoa

enemmän, mikä on luontevaa, koska kotona ollaan ylipäätään enemmän. Oleilun osuus sekä eläkeikäisillä että nuorilla on lähes puolet (44%) valveillaoloajasta.

Kuva 4 osoittaa lisäksi, että kouluikäisten vanhemmat syövät useammin kotona ja tekevät enemmän kotitöitä kuin yksinasuvat, mutta muutoin erot näiden ryhmien ajankäytössä ovat varsin pienet. Pikkulasten vanhemmat ovat kotona kouluikäisten vanhempia enemmän, mutta heillä jää vähemmän aikaa television katselulle, radion kuuntelulle ja musiikille sekä lukemiselle (ainakin päätoimisena) kuin isojen lasten vanhemmilla. Vähemmän aikaa käytetään ansiotyöhön kotona, mutta vastaavasti lastenhoitoon runsas tunti päivässä enemmän. Kouluikäisten vanhemmilla oleilua on runsas kolmannes valveillaoloajasta ja pikkulapsiperheillä runsas neljännes.

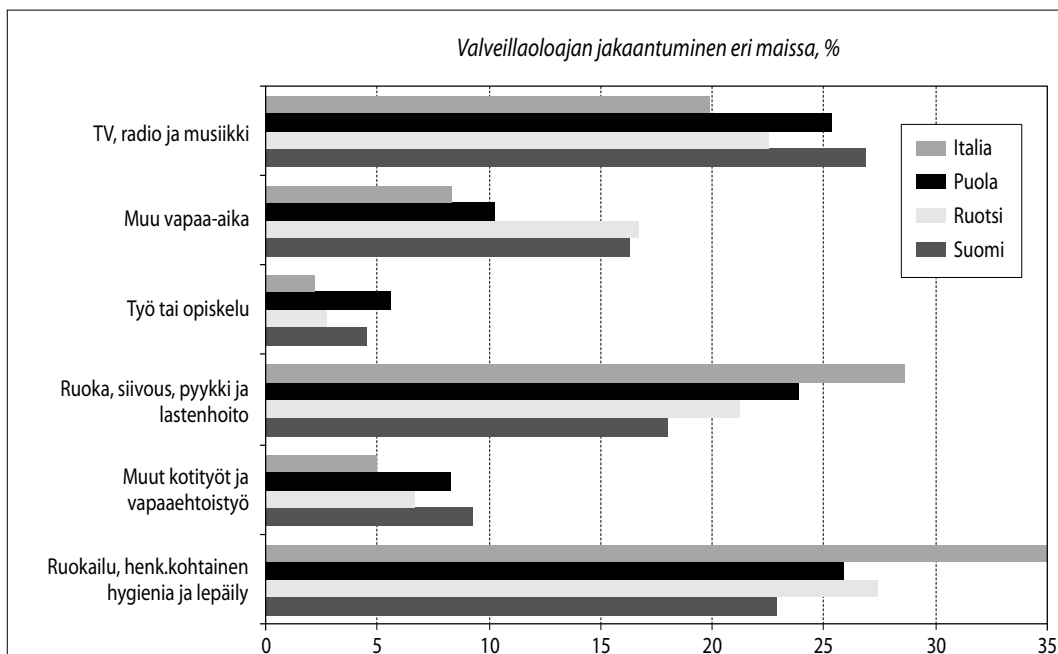
Kuva 4.
Valveillaolon suosituimmat toiminnot eri elämänvaiheissa.

Kotonaolon jakautuminen toimintoihin eri maissa

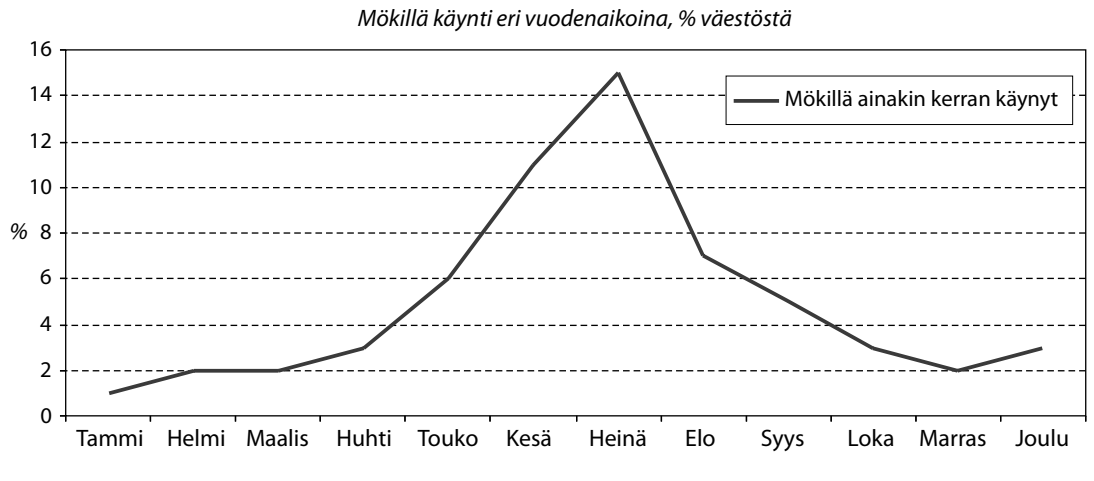
Vertailussa mukana olevien maiden välillä on eroja ajankäytön rakenteessa, vaikka kaikissa nukutaankin noin puolet kotonaoloajasta. Kuvassa 5 esitetään ajankäytön rakenne kotona valveilla ollessa. Ruotsia voidaan sanoa ajankäytön rakenteeltaan keskivertomaaksi Suomeen, Puolaan ja Italiaan verrattuna. Puolalaiset tekevät eniten ansiotöitä kotona ja viettävät runsaasti aikaa television ja radion parissa, mutta lepäilevät vähiten. Näissä toiminnoissa sekä asunnon huolto- ja korjausajassa puolalaiset on lähempänä suomalaisten ajankäyttöä kuin muut maat. Sitä vastoin puolalaisten kotityöaika ja kotityön

osuus ajankäytöstä on selvästi suurempi kuin suomalaisilla.

Italialaisten ajankäyttö eroaa niin suomalaisten kuin muidenkin vertailumaiden ajankäytöstä. He käyttävät selvästi enemmän aikaa henkilökohtaiseen hygieniaan, ruokailuihin ja lepäilyyn kuin muiden vertailumaiden asukkaat. Suomalaiset puolestaan selviytyvät henkilökohtaiseen hygieniaan hoidoista ja ruokailuisista nopeimmin. Italialaiset poikkeavat muista myös siinä, että siellä naiset tekevät lähes kaksinkertaisen ajan kotitöitä suomalaisiin naisiin verrattuna. Kotitöiden osuus valveilla oloajasta kotona on Italiassa keskimäärin lähes kolmannes (29 %) ja naisilla jopa 40 %. Italiassa miehet tekevät vähiten kotitöitä, vain 1/8 naisten

Kuva 5. Kotonaoloajan jakaantuminen Italiassa, Puolassa, Ruotsissa ja Suomessa, prosenttia valveillaoloajasta.

Kuva 6. Mökillä käynti eri vuodenaikoina, % väestöstä.

kotityöajasta, kun vastaavasti Suomessa miehet tekevät kolmasosan, Ruotsissa noin puolet ja Puolassakin miehet tekevät noin neljäosan naisten kotityöajasta.

Verrattaessa maita oleilun määrässä valveilaloajasta oleilun osuus on suomalaisilla suurin niin miehillä (45 %) kuin naisillakin (34 %). Miesten oleiluosuus on kaikissa maissa suurempi kuin naisten. Italialaiset naiset ovat touhukkaimpia ja oleilevat ainoastaan 22 % valveilaloajastaan. Muissa vertailumaissa naisten oleilun osuus on lähes 30 % ja miesten lähes 40 %.

Mökillä tai kakkosasunnossa

Kesän viettäminen maalla on ollut kaupunkilaisperheiden perinteinen tapa yli sadan

vuoden ajan. Käytäntö on viime sotien jälkeen yleistynyt kaikkiin väestökerroksiin. Vuosituhannen vaihteessa vapaa-ajan asunto oli käytössä joka neljännellä (26 %) kotitaloudella, mikä oli enemmän kuin missään muussa Euroopan maassa (Reijo 2002)². Suomessa oli vuonna 2001 lähes 457 000 kesämökkiä ja noin joka neljäs oli talviasuttava³. Ajankäyttötutkimuksen mukaan vuoden keskimääräisenä päivänä vain viisi prosenttia väestöstä (joka kahdeskymmenes) vietti aikaa mökillä tai kakkosasunnossa. Mökillä ollaan eniten kesällä, jolloin kesäkuussa joka kymmenes ja heinäkuussa lähes joka seitsemäs (15 %) viettää aikaa mökillä (kuva 6).

Kuva kuitenkin muuttuu, jos tarkastellaan vain niitä, jotka mökillä aikaansa viettävät. Eri-

² Eurostatin (2004) 10 maan vertailussa innokkaita mökkeilijöitä löytyy myös Norjasta ja Eestistä.

³ Vuoden 2006 lopussa kesämökkejä oli 475 000 ja kesämökkien omistajien keski-ikä oli 60 vuotta (Tilastokeskus 2008. <http://tilastokeskus.fi/til/kmok/> 15.2.2008).

tyisesti aktiiviset mökkeilijät menevät mökille nauttimaan kiireettömästä elämästä vaihteluna urbaanin asumisen arkeen (Timonen 2008). Tilastokeskuksen mökkibarometrin (2004) mukaan vapaa-ajan asunnon omistajat (noin 16 % kotitalouksista) käyttivät mökkiään 72 vuorokautta vuodessa ja rahaa kuluu 21 euroa päivässä. Suurin osa rahasta kuluu rakentamiseen ja korjaukseen sekä päivittäistavaroiden ostamiseen. Vuoden keskiarvopäivänä vapaa-ajan asunnolla vietettiin noin 30 minuuttia.

Eläkkeellä olevista runsaalla kolmanneksella on mökki käytettävissä, mikä on enemmän kuin muissa väestöryhmissä. Yksinasuvat ja iäkkäät parit sekä yli 45-vuotiaat parit viettävät mökillä keskimäärin noin tunnin päivässä. Erityisesti eläkkeellä olevat miehet viettävät mökillä aikaa enemmän kuin muut (lähes 1,5 tuntia/päivä). Mökkipäivinä miehet käyttävät tavanomaista enemmän aikaa kotitöihin, lähinnä erilaisiin huoltotöihin: pihatyöt, lämmitys ja vesihuolto sekä rakentaminen ja remontit (Pääkkönen & Niemi 2002, 53, 55). Mökillä puutarha- tai pihatöitä tekee enimmillään kuusi prosenttia kesä- ja heinäkuussa. Muulloin näihin töihin tarttuu vain noin yksi sadasta.

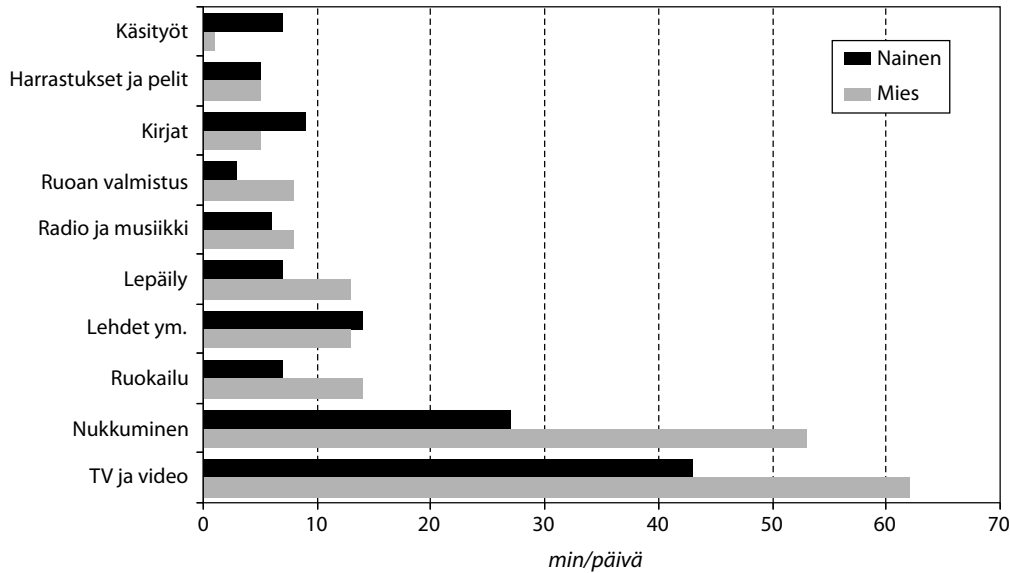
Yksinasuvat nuoret ovat mökillä kaikkien vähiten. Myös muilla alle 45-vuotiailla mökillä kuluu keskimäärin vain alle 15 minuuttia päivässä. Poikkeuksena vanhempiensa kodissa asuvat, jotka viettävät aikaa mökillä muita alle 45-vuotiaita enemmän. Pikkulapsiperheiden vanhemmat puolestaan ovat mökillä alle puolet kouluikäisten vanhempien viettämästä ajasta (28 min).

Millainen on kiirettömäksi koettu päivä kotona?

Ajankäyttötutkimuksen mukaan joka neljäs kokee päivänsä kiireiseksi. Onneksi on myös kiireettömiä päiviä, jolloin on suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa omaan tekemiseensä kuin kiireisenä päivänä. Lopuksi tarkastelemme, miten kiireinen ja kiireetön päivä eroavat kotona vietetyn ajan suhteen. Kiireettömänä päivänä kotona ollaan noin 2,5 tuntia enemmän kuin kiireisinä päivinä. Kuvaan 7 on koottu toimintoja, joihin kiireettömänä päivinä käytetään kotona enemmän aikaa kuin kiireisinä. Tuolloin ennen kaikkea nukutaan ja katsotaan televisiota pidempään kuin muulloin. Miehet katsovat televisiota ja videoita kiireettömänä päivä yli tunnin enemmän ja nukkuvat lähes tunnin pidempään kiireiseen päivään verrattuna. Naisillakin em. toimintoille jää kiireettömänä päivänä yhteensä yli tunti enemmän aikaa kuin kiireisenä. Vuonna 2000 tietokonepelit ja muu ajanvietto tietokoneen ääressä ei ollut kovin runsasta. Nykyisin se on todennäköisesti vienyt aikaa television ja videoiden katselulta, koska elokuviakin voi katsella tietokoneelta.

Kaiken kaikkiaan oleilua on kiireettömänä päivänä puolitoista tuntia enemmän kuin kiireisenä päivänä. Kiireettömänä päivä sekä miehet että naiset ehtivät lukea lehtiä pidempään. Miehillä kiireetöntä päivää leimaa lisäksi se, että silloin käytetään selvästi enemmän aikaa ruokailuun, lepäämiseen ja ruoanvalmistukseen. Naiset puolestaan käyttävät enemmän aikaa erityisesti käsitöihin ja kirjojen lukemiseen.

*Ero kiireettömän ja kiireisen päivän ajankäytössä kotona, min/päivä
suurimmat erot sisältäneet toiminnot*

Kuva 7. Toimintoja, joihin kiireettömänä päivinä käytetään kotona enemmän aikaa kuin kiireisinä, min/päivä.

Mielenkiintoista on se, että naisilla on kiireettöminä päivinä vähemmän lasten hoitoa, siivousta ja vieraita kuin kiireisinä pitäminään päivinä. Miehet taas käyttävät näihin toimintoihin kiireettöminä päivinä enemmän aikaa kuin kiireisinä. Miehet näyttävät siis kokevan erilaiset tehtävät kiirettä aiheuttavina kuin naiset. Ovatko naiset Åsin (1978) ryhmittelyn mukaan nimenomaan sitoutuneet kotitöihin ja tekevät niitä osin velvollisuudesta, kun taas miehille ne ovat pikemminkin vapaasti valittavaa ajan-täytettä? Tähän viittaisi myös se, että miehet ostavat naisia herkemmin valmiita tuotteita, kun se on vain mahdollista, kuin tekevät itse (vrt. Gwozdz 2007).

Osa kiireen tunnusta saattaa tulla kotiin tuoduista ansiotöistä, sillä kaikki tekevät kiireettöminä päivinä vähemmän ansiotöitä (yli 10 minuuttia).

Kotona olo on enemmän oleilua kuin tilaa vaativaa toimintaa

Älykoti ei ole vielä todellisuutta, eikä sen ideaalikuva mukaisesti asunnon huolto ainakaan vielä korvaudu automaatiolla. Sitä vastoin automaatiota ja uusia tekniikoita on tullut viihteseen. Kodit näyttävät jo nyt olevan vahvasti oleilun paikkoja fyysistä aktiivisuutta edellyttävien toimintojen sijaan. Tilanne näyttää olevan

myös toivottu, sillä kiireettöminä päivinä, jolloin tekemiset voivat valita suhteellisen vapaasti, oleilun osuus vain lisääntyy. Päivät käytetään ensisijaisesti television katseluun, nukkumiseen, ruokailuun, lukemiseen ja lepäilyyn. Näihin toimintoihin tarvitaan suomalaiskodeissa viihtyisää tilaa. Naisilla on kiireettöminä päivinä vähemmän lasten hoitoa, siivousta ja vieraita kuin kiireisinä pitäminään päivinä, mutta miehillä ajankäyttö näihin toimintoihin lisääntyy. Ovatko kotityöt miehille enemmänkin vapaasti valittavia toimintoja ja vain naisille Åsin luokittelun mukaisia sidottuja toimintoja? Onko tämä sitoutuneisuus murtumassa myös nuorten, yksinasuvien naisten keskuudessa, jotka käyttävät suhteellisen vähän aikaa kotitöihin?

Älykoteja on vastustettu sillä perusteella, että ne tekevät tarpeettomiksi monet tyydytystä tuottavat, konkreettiset toiminnot ja jättävät monia ihmisten hyvinvoinnin kannalta keskeisiä asioita teknologian toimivuuden armoille. Päätelmä on tietenkin yksinkertaistus. On tilanteita ja elämänvaiheita, jolloin teknologia on ehdottoman tarpeellista. Ruuhkavuosia elävät lapsiperheiden vanhemmat toivottavat arkirutiinien helpottamisen tervetulleeksi. Kyse on kuitenkin myös siitä, mitä pidämme tärkeänä. Näyttää siltä, että kodit ovat harrastamisen paikkoja vain harvoin. Liikunta- ja urheiluharrastukset samoin kuin suuri osa sosiaalisesta kanssakäymisestä tapahtuvat kodin ulkopuolella. Miten asuntojen suunnittelussa on otettu huomioon nämä toiminnot? Aktiiviset harrastukset vaativat tilaa, olivat ne sitten näyttelemistä, veneen veistoa tai mopojen rassausta. Kuinka moni koti mahdollistaa harrastamisen kotona? Tekevätkö koteihin hankitut huonekalut, kotiteatterit ja

muut tavarat mahdolliseksi harrastamisen, joissa vaaditaan hiukan enemmän tilaa liikumiselle ja tekemiselle? Tietokoneen kanssa pelaaminen ja harrastaminen sen sijaan sopii useimpiin koteihin.

Iäkkäät viettävät enemmän aikaa kotona kuin nuoret. Lapsiperheet puolestaan ovat ”sidottuja” kotiin. Vaikuttaako kotona viihtymiseen myös asunnon koko? Iäkkäät asuvat usein tilavissa asunnoissa, kun taas nuorilla on yksin asuaan varaa ja mahdollisuuksia vain suhteellisen pieniin asuntoihin, joista ääriesimerkkinä opiskelijoiden soluasunnot. Asunnon pienuus voi osittain selittää nuorten viihtymistä muualla. Tilava asunto mahdollistaa vieraiden kutsumisen kotiin. Iäkkäät ovat myös ehtineet tehdä kodistaan sellaisen, että siellä on runsaasti omannäköistä tekemistä.

Eri elämänvaiheissa toimintoihin käytetyt ajat vaihtelevat, vaikka perustarpeet syömiseen, nukkumiseen ja lepoon sekä puhtauteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen säilyvät samanlaisina läpi elämän. Nukkuma-aika on noin puolet kotiajasta kaikissa elinvaiheissa ja vertailumaina käyttämässämme maissa. Ruokailuista ja henkilökohtaisesta hygieniasta sekä kotitaloustöistä suomalaiset selviävät vertailumaita nopeammin, kun taas italialaiset käyttävät em. toimintoihin vertailumaita selvästi enemmän aikaa. Kotitaloustöissä ajankäytön eroa voi osittain selittää se, että meillä on tarkoituksenmukaisemmat tilat, mutta muissa em. toiminnoissa on todennäköisesti kyse erilaisista arvostuksista. Erilaisia arvostuksia ja käytäntöjä korostaa se, että suomalaiset käyttävät vertailumaita enemmän aikaa oleiluun.

- Ellegård K & Vilhelmson B (2004) Home as a pocket of the local order: everyday activities and the friction of distance. Swedish Society for Anthropology and Geography. *Geografiska Annaler* 86 B, 281–296.
- Eurostat (2004) *How Europeans spend their time? Everyday life of women and men.* Data 1998–2002. European commission. Eurostat. Theme 3 Population and social conditions. Pocketbooks.
- Florida R (2002) *The rise of the creative class.* Basic Book.
- Gwozdz W (2007) *Why has a reduction in housework for women not led to an equal division of housework between sexes?* Paper presented in: International Time Use Research Conference (IATUR) October 17–19 2007. Washington DC. U.S.A.
- Hodginson T (2007) *Vapauden ylistys.* Basam Books. Helsinki.
- Korvela P (2003) *Yhdessä ja erikseen. Perheenjäsenten kotona olemisen dynamiikka.* STAKES Tutkimuksia 130. Helsinki.
- Panzar M (2000) *Tulevaisuuden koti. Arjen tarpeita etsimässä.* Otava. Helsinki.
- Pääkkönen H & Niemi I (2002) *Suomalainen arki. Ajankäyttö vuosituhaten vaihteessa.* Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2002:2. Helsinki.
- Niemi I & Pääkkönen H (2007) *Time Use Database in Analysing Consumption Patterns.* Proceedings of the Nordic consumer policy research conference. Helsinki, Oct 3–5, 2007.
- Reijo M (2002) Suomalaisilla käytössään kakkoasuntoja useimmin EU:n alueella. Tilastokeskus. *Hyvinvointikatsaus* 13(2)20–23
- Saarikangas K (1998) Suomalaisen kodin likaiset paikat. Hygieniä ja modernin asunnon muotoutuminen. *Tiede ja edistys.* 3, 198–220.
- Timonen P (2008) Arkiset haaveet- luontoharrastukset nautinnon lähteenä. Teoksessa *Vapaa-ajan kulttuuria.* Toim. Liikkanen M. Tilastokeskus. Helsinki. Käsikirjoitus.
- Tilastokeskus (2001) *Kesämökiti.* SVT. Asuminen 2002:5. Helsinki.
- Varjonen J (2006) *Changes in Consumer Behaviour.* The 30th CEIES Seminar on Consumer Protection Statistics. 1–2 June 2006 in Ljubljana, Slovenia. 17–36. Eurostat News. European Commission, Theme General and regional statistics.
- Ås D (1978) Studies of Time-Use: Problems and Prospects. *Acta Sociologica* 2, 125–141.